

Asia: VN/23899/2023

Arviomuistio päästökauppadirektiivin toimeenpanosta - Uusi EU:n fossiilisten polttoaineiden jakelua koskeva päästökauppa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Teknisen Kaupan Liitto kiittää mahdollisuudesta lausua arviomuistiosta koskien EU:n fossiilisten polttoaineiden jakelua koskevaa päästökauppaa.

Tekninen kauppa on teollisuuden ja rakentamisen tarvitsemien tuotteiden, kuten raaka-aineiden, osien, komponenttien, tarvikkeiden, koneiden ja järjestelmien maahantuontia ja myyntiä, sekä niihin liittyvien ratkaisujen ja palveluiden toimittamista.

Teknisen kaupan yritykset tuovat maahan myös kuluttajatuotteita, kuten moottoripyöriä, maastoajoneuvoja, puutarhan ja metsänhoidon pienkoneita sekä akkuja ja paristoja.

Tekninen kauppa toimittaa myös ratkaisuja ilmastonmuutoksen hidastamiseksi muun muassa sähköistämällä liikennettä, rakentamalla uusiutuvaa energiaa ja kehittämällä muovia korvaavia kestäväen kehityksen materiaaleja.

Taustaa

Päästökauppadirektiivin päivitysten myötä pyritään vastaamaan kiristyneisiin päästövähennystavoitteisiin päivittämällä yleisen päästökaupan 2030 päästövähennystavoite 62 prosenttiin verrattuna vuoden 2005 päästöihin sekä laajentamaan yleisen päästökaupan vaikuttavuutta uusille toimialoille.

Päästökauppadirektiivin päivityksen myötä perustettiin uusi fossiilisen polttoaineen jakelua koskeva päästökauppajärjestelmä. Jakelijoiden päästökauppaan kuuluvat toimialat säilyvät osana taakanjakosektoria ja kuuluvat kansallisten tavoitteiden alle, eli uusi päästökauppa on luonteeltaan EU:n laajuinen päästövähennystoimi taakanjakosektorille eikä oma itsenäinen päästövähennyssektori.

Yleistä

Arviomuistioissa on kuvattu päästökaupan sisältöä, kansallista toimeenpanoa ja vaikutuksia. Teknisen Kaupan Liitto kiinnittää huomiota vaikutusarvioihin ja toimeenpanoon liittyviin taloudellisiin vaikutuksiin, jotka jäävät arviomuistiossa epäselviksi. Teknisen Kaupan Liito toivoo, että työ- ja elinkeinoministeriö tarkentaa arvioita ja vaihtoehtoisia vaikutusskenaarioita ennen hallituksen lakiluonnoksen lähettämistä lausunnoille:

- Vaikutukset yrityksiin: Muistiossa tulisi esittää, miten päästöoikeusmaksut vaikuttavat yrityksiin ja yritysten kansainväliseen kilpailukykyyn kohonneiden suorien ja epäsuorien kustannusten ja lisääntyneen yritysten ja viranomaisten hallinnon muodossa.
- Päästökaupan taloudelliset vaikutukset kokonaisuudessaan: miten paljon yritysten kustannukset kasvaisivat, miten paljon valtio saisi huutokauppataloja ja miten ne kierrätettäisiin takaisin päästökauppa-alojen vihreään siirtymään.
- Kompensaatiot: Miten valtio kompensoisi päästöoikeusmaksut polttoaineverotuksen hiilidioksidiverossa, jotta ei syntyisi kaksinkertaista maksua. Päästöoikeuden hinta-arviona käytetään 45 €/tCO₂, hiilidioksidiverotus on Suomessa tasolla 62 €/tCO₂ vuodesta 2024 alkaen.
- Kansallisen option käyttö liittyä päästökauppaan 2031: Miten valtio kohdentaisi huutokauppataloja vastaavan määrän rahaa päästökauppa-alojen vihreään siirtymään 2027–2031.
- Sosiaalinen ilmastorahasto: Miten saanto rahastosta ja kansallinen osuus kohdennettaisiin Suomessa ja miten se keventäisi päästökaupasta aiheutuvia liikennekustannuksia.

Päästöoikeuksien palauttaminen ja mitätöinti

Päästöoikeuksien siirrosta, palauttamisesta ja mitätöinnistä säädetään päästökauppadirektiivin 30 e artiklaa, jossa säädetään kansallisesta mahdollisuudesta väliaikaisesti lykätä päästöoikeuksien palauttamista koskevaa vaatimusta. Edellytyksenä lykkämiselle on se, että jäsenvaltiossa on käytössä säänneltyyn yhteisöön kohdistuva hiilidioksidivero, joka on tasoltaan päästöoikeuden hintaa vastaava ja voimassa vuosina 2027-2030.

Teknisen Kaupan Liitto toteaa, että tieliikenteelle ei tule kohdentaa veron korotuksia tai uusia veroja tai maksuja. Liikenteen päästöihin ei saa myöskään kohdistua moninkertaisia maksuja. Kun EU:n polttoaineenjakelun päästökauppa käynnistyy Suomessa 2027, tai kansallista optiota käyttämällä 2031, on kansallisia veroja alennettava vastaavasti.

Päästölupa, päästöjen tarkkailu ja raportointi sekä todentaminen

Päästöjen raportoinnin lisäksi edellytetään, että tammikuusta 2028 alkaen kukin säännelty yhteisö raportoi joka vuosi huhtikuun loppuun mennessä vuoteen 2030 saakka, kuinka suuren osuuden soveltamisalaan kuuluvien päästöoikeuksien palauttamiseen liittyvistä kustannuksista se on keskimäärin siirtänyt kuluttajille edellisenä vuonna. Komission on tarkoitus antaa tarkempia edellytyksiä raportoinnille täytäntöönpanosäädöksellä.

Teknisen Kaupan Liitto toteaa, että lisääntyvä hallinnollinen työ edellyttää yrityksiltä lisäresursseja hallintoon. Tämä nostaa yritysten kustannuksia, jotka heikentävät yritysten kansainvälistä kustannuskilpailukykyä, kun nousevat kustannukset siirtyvät hintoihin.

Kansallisen sääntelyn toteuttamisvaihtoehdot

Päästökaupan vaikutus polttoaineen hintaan

Päästökaupan vaikutusmekanismina on korottaa fossiilisen polttoaineen hintaa. Järjestelmässä sopeutumisen tekevät käytännössä polttoaineen loppukäyttäjät, joille polttoaineen kuluttajahintojen nousu kohdistuu. Polttoaineen loppukäyttäjillä on korkeamman hinnan myötä kannusteet vähentää polttoaineen käyttöä tai siirtyä pois fossiilisen polttoaineen käytöstä muihin energianlähteisiin.

Teknisen Kaupan Liitto toteaa, että kohonneet polttonesteiden kustannukset siirtyvät tuotteiden ja palveluiden hintoihin. Vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa on tarkkaan harkittava kaikkia toimia, jotka kohottavat yritysten kustannuksia. Teknisen kaupan alalla logistiikkakustannusten osuus, siis mm. kuljetusten maahantuojalta/tuottajalta yritysasiakkaalle tai rakennustyömaalle, on merkittävä. On vältettävä päätöksiä, jotka nostavat näitä kustannuksia entisestään.

Vaikutukset rakennusten lämmityksessä

Päästöoikeuden hinta jakelijoiden päästökaupassa ei ole tiedossa, mutta esimerkiksi hintatasolla 50 euroa hiilidioksiditonnilta, vaikutus lämmityspolttoöljyn hintaan jää pienemmäksi kuin toteutunut hinnan kuukausivaihtelu oli vuonna 2022.

Yritysten on yleensä mahdollista jollain aikajänteellä siirtää nousseet kustannukset hintoihin, joten tämän tasoinen hinnannousu ei todennäköisesti aiheuta suuria ongelmia. Toisaalta taas hintojen nousu parantaa energiatehokkuus- ja lämmitystapamuutosinvestointien kannattavuutta.

Teknisen Kaupan Liitto huomauttaa, että kallistuva lämmitysenergia vaikuttaa suomalaisten yritysten kansainväliseen kustannuskilpailukykyyn keskeisiä kilpailijamaita enemmän. Siksi yritysten kyky siirtää kohoavat kustannukset hintoihin on Suomessa huono. Lisääntyvät kustannukset huonontavat yritysten tuloksentelekokykyä ja tämä heikentää niiden investointikykyä. Energiatehokkuus- ja lämmitystapamuutosinvestointien toteuttaminen edellyttää yksityisiä investointeja kasvavien kustannusten lisäksi.

Toteutusmallit

Päästökaupadirektiivi mahdollistaa kansallisen sääntelyn toteuttamisen usealla eri tavalla. Sääntely voidaan toteuttaa pyrkimällä tunnistamaan direktiivissä mainitut sääntelyn piiriin kuuluvat polttoaineen loppukäyttäjät ennakolta ja kohdistamalla sääntely niihin direktiivin vähimmäisvaatimusten mukaisesti. Tällöin ei olisi toimeenpanon vuoksi välttämätöntä tehdä direktiivin mahdollistamia soveltamisalaa koskevia kansallisia laajennuksia. Toinen mahdollisuus on

sääntelyn toteutettavuuden helpottamiseksi laajentaa kansallisesti jakelijoiden päästökaupan soveltamisala kaikkiiin nestemäisiin ja kaasumaisiin fossiilisiin polttoaineisiin. Kolmantena vaihtoehtona on ottaa lähtökohdaksi laaja soveltamisala ja hyvittää laajenuksesta johtuvia kustannuksia niille toimijoille, jotka eivät kuulu direktiivin mukaiseen soveltamisalaan.

Direktiivin mukaisesti jakelijoiden päästökaupan soveltamisalaan kuulumattomille maa- ja metsätalouden kevyttä polttoöljyä käyttävien työkoneiden polttoainetta hankitaan osin suorina toimituksina maatilalle tai työmaalle ja osin huoltoasemilta. Metsätalouden työkoneiden polttoaine hankitaan usein esim. urakoitsijan itsensä toimesta huoltoasemilta ja polttoaine kuljetetaan metsätyökoneelle metsään. Muillekin työkoneille kuten esim. direktiivin mukaiseen jakelijoiden päästökaupan soveltamisalaan kuuluville rakentamisen sektorin työkoneille polttoaine hankitaan tyypillisesti urakoitsijoiden toimesta. Markkinalla toimii myös polttoainepalveluyrittäjiä, jotka toimittavat polttoainetta loppukäyttäjille. Kyseiset toimijat eivät tyypillisesti ole verovelvollisia, ja näin ollen ne hankkisivat myös jatkossa polttoaineen jakelijoilta siten, että päästöoikeuden hinta sisältyisi jo valmiiksi polttoaineen hankintahintaan.

Maatiloilla samaa polttoainetta saatetaan käyttää niin jakelijoiden päästökaupan soveltamisalaan kuuluvaan asuinrakennuksen lämmitykseen kuin soveltamisalan ulkopuolella olevaan maatalouskäyttöön kuten työkoneisiin tai kuivuriin, silloin kuin tilalla on olemassa vain yksi maatilatankki.

Myöskään yksityishenkilöiden omistamat, metsätaloudessa käytettävät bensiinikäyttöiset raivaus- ja moottorisahat eivät kuulu päästökauppadirektiivin mukaiseen soveltamisalaan. Näille koneille ei ole olemassa omaa polttoainejakeluaan. Kuten vapaa-ajan vesiliikenteessä myös raivaus- ja moottorisahoissa käytettävät polttoainemäärät ovat kokonaisuudessa pieniä, mutta käyttäjiä on erittäin suuri määrä. Metsänomistaja 2020 –tutkimuksen mukaan Suomessa on n. 600 000 perhemetsänomistajaa.

Teknisen Kaupan Liitto toteaa, että kaikki edellä mainitut toteutusmallit sisältävät suuria toteutushaasteita. Erityisesti toteutusmalli, jossa sääntelyn toteuttamisen helpottamiseksi päästökauppa laajennettaisiin kansallisesti kaikkiiin nestemäisiin ja kaasumaisiin fossiilisiin polttoaineisiin on epäreilu mm. maa- ja metsätalouden elinvoimaisuuden, kansallisen kustannuskilpailukyvyn ylläpitämisen sekä EU-kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta.

Teknisen Kaupan Liitto edellyttää, että kansallisen päästökaupan käyttöönotto tulisi suunnitella ja valmistella siten, että sen toteutus tapahtuu mahdollisimman sujuvasti ja minimaalisella hallinnollisella taakalla. Voi olla, että ilman kansallista käyttöönoton lykkäämistä vuoteen 2031 tehokkaan ja sujuvan järjestelmän suunnittelu ja valmistelu on mahdotonta.

Edellä mainitun takia päästökaupan toimeenpanon lykkääminen siirtäisi ennakkotunnistamiseen ja muihin käyttöönottoon liittyviä haasteita myöhempään vaiheeseen, jolloin muilla jäsenmailla saattaisi olla kokemuksia ratkaisuksista, tai asia ratkeaa siinä yhteydessä, kun päästökauppadirektiiviä neuvotellaan uudelleen 2030 alkavaa kautta varten.

Teknisen Kaupan Liitto kannattaa kansallisen käyttöönoton lykkäämistä vuoteen 2031 ja kansallisella hiilidioksidiverolla kerättävien varojen kohdentamista vihreän siirtymän vauhdittamiseen esimerkiksi:

- Jatketaan ammattiliikenteen eli raskaan liikenteen ja pakettiautojen hankintakannustetta ja korotetaan sen määrärahoja

- Nostetaan merkittävästi julkisen suurteholatausinfraan investointimäärärahoja
- Jatketaan kiinteistöjen ARA-avustuksia energiatehokkuuden parantamiseen sekä latausinfraan ja -laitteisiin
- Tarkennetaan kotitalousvähennystä Ruotsin mallin mukaisesti niin, että energiatehokkuutta parantavien toimenpiteiden kustannukset voisi vähentää sekä materiaalin, että asennustyönkin osalta.

Vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Teknisen Kaupan Liitto toteaa, että jakelijoiden päästökaupan käyttöönoton eri vaihtoehtojen vaikutusten arviointi on puutteellista. Yritysten on siirrettävä kustannusten nousu pääsääntöisesti hintoihin. Mikäli jakelijoiden päästökaupan seurauksena liikenteen ja lämmityksen polttonesteiden hinnat nousevat, on vaikutus yrityksille vastaavasti kaksinkertainen: kulut kasvavat ja siksi hinnat nousevat. Tekninen kauppa palvelee suomalaista teollisuutta. Pitkien etäisyyksien ja kylmän ilmaston maassa kasvavien kustannusten seurauksena suomalaisten yritysten kansainvälinen kustannuskilpailukyky heikkenee.

Uitto Raimo
Teknisen Kaupan Liitto ry